

Memlûklerin Doğu Akdeniz Hâkimiyetinde Sultan İnal ve Hoşkadem'in Kıbrıs'a Müdahalesi¹

Altan ÇETİN²

Başvuru Tarihi: 25.01.2021

Kabul Tarihi: 09.03.2021

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Öz

Kıbrıs, İslam ve Türk tarihinin en önemli mekânlarından biridir. Bu cümleden olarak Memlûklerin hâkimiyet alanları münasebetiyle Doğu Akdeniz ve Kıbrıs dış siyasetlerinde önemli bir yer aldı. Kıbrıs, Memlûklerin mücadele ettiği Haçlıların bir üssü olarak, onlara karşı askeri bir tehdit alanı idi. Süreçte ada 1426 yılında Memlûkler tarafından ele geçirildi. Burada bulunan yönetici tabaka Memlûklere bağlı idi. Bu ilişkiler içerisinde Kıbrıs kralı John'un vefatı üzerine oğlu ile kızı arasında bir taht mücadelesi başladı. Bu meyanda James babasının tahtına geçmek için Sultan İnal'a başvurarak yardım istedi. Nihayetinde Kıbrıs'a bir askeri harekât düzenlenip buradaki Memlûk hâkimiyeti teyit edilerek adada II. James'in hâkimiyeti sağlandı.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Memlûkler, Doğu Akdeniz, Sultan İnal, Sultan Hoşkadem

Atıf: Çetin, A. (2021). Memlûklerin Doğu Akdeniz hâkimiyetinde Sultan İnal ve Hoşkadem'in Kıbrıs'a müdahalesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 297-310.

¹ Bu çalışma etik kurul izin belgesi gerektirmemektedir.

² Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, altancetin@anadolu.edu.tr/altanoides@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-4271-4760

Mamluk Intervention to Cyprus During The Sultan Inal and Hoşkadem Period

Altan ÇETİN³

Submitted by: 25.01.2021

Accepted by: 09.03.2021

Article Type: Research Article

Abstract

Cyprus is one of the most important places in Islamic and Turkish history. Due to the domination areas of the Mamluks, Eastern Mediterranean and Cyprus took an important place in their foreign policies. Cyprus was a military threat area for Mamluks as the base of the Crusaders, where the Mamluks fought. In the process, Cyprus was seized by the Mamluks in 1426. The ruling class here was linked to the Mamluks. In these relations, a throne struggle started between his son and daughter upon the death of John the King of Cyprus. Ultimately, a military operation was carried out in Cyprus and the Mamluk domination was confirmed there, and II. James was dominated.

Keywords: *Cyprus, Mamluks, East Mediterranean, Sultan Inal, Sultan Khoshqadem*

³ Anadolu University Faculty of Humanities Department of History, altancetin@anadolu.edu.tr/altanoides@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-4271-4760

Giriş

Doğu Akdeniz hususiyle Kıbrıs'taki Türk varlığı ve hâkimiyetinin tarihi, güncel tartışmalarla gölgelenmek istense de, bu tarihin derinliği ve bugün gölgelemek isteyen kesimlerin tarihiyle her daim çatıştığı gerçeği, gözden uzak tutulmamalıdır. Zira ilme ve fikre dayanan bilinç, zamanın aldatıcı değişimleri ile kolayca yanıltılamayacaktır.

Kıbrıs ile alakalı bilincimize dokunan tarihi ilk malumat İslam tarihinin başlarına denk gelir. Hz. Ömer döneminde İran, Irak, Suriye ve Mısır istikametinde genişleyen İslam hâkimiyeti bu süreçte Doğu Akdeniz'de de faal bir unsur haline gelmiştir. Hz. Osman'ın hilafeti esnasında, 648/9 tarihlerinde, Müslümanlar ilk defa Kıbrıs adasına askeri bir sefer düzenleyerek buradaki güçleri yenilgiye uğratmışlar ve Doğu Akdeniz'in bu büyük ve stratejik önemdeki adası İslam tarihinin parçası olmaya başlamıştır. Bu arada Bizans güçleri yedi bin dinar vergi vermek şartıyla İslam hâkimiyetini kabul edeceklerdir. Bugün Kıbrıs Rum kesiminde medfun bulunan ve Hala Sultan olarak bilinen Hz. Peygamberin süt halası Ümmü Haram da kocası Usame b. Sabit ile bu sefer esnasında adaya çıkmış ve attan düşerek bugün türbesinin olduğu yerde hayatını kaybetmiştir.

İslam tarihinin daha başlarında İslam Kıbrıs'a ayak basar. İlerleyen zamanlarda Bizans ve Haçlılar tarafından ele geçirilen ada, bir üs olarak kullanılmıştır. İşte bu süreçte Mısır'da hâkim olan Memlûkler devrinde, Sultan Baybars devrinde itibaren muhtelif seferler düzenlendiği gördüğümüz Kıbrıs, 1424, 1425 ve 1426 yıllarında müteselsil olarak yapılan üç sefer sonucu Sultan Barsbay zamanında fethedilmiştir. Bu suretle Türklerin İslam dünyasında hâkimiyet devirlerinde, Kıbrıs yeniden hâkimiyet altına alınarak Doğu Akdeniz'de Haçlılara karşı önemli bir üstünlük sağlanmıştır.

Kıbrıs, süreçte Venedik hâkimiyeti altına girip, Osmanlıların Akdeniz'deki varlıklarını tehdit eder hale gelince II. Selim devrinde fethedilecektir. Buna göre; 1570'de Lala Mustafa Paşa komutasındaki Osmanlı donanması, Kıbrıs'ı 1571'de hâkimiyet altına almıştır. Bu dönemde diğerlerinden farklı olarak vergi bağımlılığının ötesine geçilerek, İçel ve Konya'dan göçürülen halk ile burada bir iskân ve yerleşme politikasının da uygulandığı görülecektir. Böylece asırlara sâri Türk ve İslam hâkimiyeti bu safhada Ada'nın bir vatan toprağına dönüşmesi ile devam edecektir.

Sultan İnal Devrinde Kıbrıs'a Memlûk Müdahalesi

14. yüzyıl pek çok yönden Doğu'ya Haçlı saldırılarının yaşandığı bir dönemdir. Bu meyanda Ege sahilleri, Doğu Akdeniz ve nihayet Niğbolu'da gerçekleşen saldırı ve savaşlar ile neticelenen bir seferler süreci görülmektedir. İşte bunlardan birisi olarak 1365'te İskenderiye'ye büyük bir Haçlı saldırısı düzenleyen Kral I. Pierre'in 1369'da öldürülmesinden sonra Kıbrıs Krallığı ile Memlûkler arasında bir anlaşma imzalandı (1370). 1370'de Memlûkler ile Haçlılar arasında vaki olan antlaşmaya rağmen Cenevizliler, Şam ve Mısır sahillerine Akdeniz'de ticari faaliyeti baltalamak ve buna ilave en büyük rakipleri Venediklilerin bu ticaretten elde ettikleri kâra zarar vermek amacıyla saldırılar düzenlediler. Bu Ceneviz harekâtına Rodos, Katalan ve Kıbrıs korsanlarından bazı gruplar da katılmıştı ('Aşûr, 1994, s. 268; el-Harabişe, 1993, s. 65). Doğu Akdeniz'deki mücadeleye ve Haçlı teşebbüslerine zamanın bölgeyle ilgili bütün güçleri katılıyordu. 14. yüzyıl bu bakımdan 13. yüzyılda klasik çağı kapanan Haçlı saldırılarından sonra külli saldırıların düzenlendiği bir yüzyıl olarak değerlendirilmelidir.

1426'da Memlûk Sultanı Barsbay güçlü bir donanma ile adaya hücum ederek Limasol, Larnaka, Lefkoşe'yi zapt etti. Kral Janus de Lusignan'ı esir alıp Kahire'ye götürdü. Bir süre sonra kralı fidye karşılığında serbest bırakıp Kıbrıs'ı vergiye bağladı ve bu suretle de adanın iç işlerine karışma imkânını buldu (Demirkent, 2002, s. 373). Meselenin teferruatına çok girmeden fethin hülasasına bakılacak olursa, Kıbrıs 1424, 1425 ve 1426 yıllarında art arda yapılan üç sefer sonucu fethedildi. 1424 seferi daha ziyade küçük bir keşif seferi mahiyetini taşıyordu. Bu sefer sırasında Limasol ve çevresi yağmalandı, bazı Kıbrıs gemileri yakıldı.

İkinci sefer 1425 Haziran'ında gerçekleştirildi. Memlûk donanması Magosa yakınlarında demirledi ve karaya asker çıkarılarak Kıbrıs kuvvetlerine karada ağır darbeler indirildi. Aynı yılın Ağustos ortalarında Limasol'a yürünerek civardaki kalelerden biri ele geçirilip yıkıldı. Ordu, Eylül'de çeşitli ganimetlerle geri döndü. Bu yağma ve tahrip seferinden sonra ertesi yıl Memlûk ordusu Kıbrıs'ın fethi için sefere çıktı. 1426 Haziran başlarında Kıbrıs'a hareket eden Memlûk donanması Limasol kıyılarına asker çıkardı. Kıbrıs kuvvetleri mağlûp edildi, Lefkoşe alındı, Kıbrıs Kralı John esir edilerek Kahire'ye götürüldü (Kıbrıs'ın fethi konusunda bkz. Kopruman, 1993, s. 84-85; Çetin, 2011, s. 327-344).

1448'de Karaman Beyliği, Korykos'u ele geçirince Kıbrıs Krallığı, Anadolu'daki son kara parçasını da kaybetti. Öte yandan kendi çıkarlarını düşünen Cenova ve Venedik yüzünden adanın ekonomisi çökmeye başladı. II. John'un ölümü üzerine kızı Charlotte tahta çıktı. Bunu kabul etmeyen üvey kardeşi James, Memlûklerin desteğiyle 1460'ta kraliçeyi bertaraf etti (Demirkent, 2002, s.373). İşte bu olayın yaşandığı İnal dönemi, Memlûk dış politikasının en önemli ayağı Doğu Akdeniz ve dolayısıyla Kıbrıs'tır. Bu çalışma vesilesi ile bu dönemdeki olaylar kaynaklar ışığında ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Sultan İnal (İbn Tagriberdî, 1986, s. 209, 210, 212; a. mlf., 1992, s. 35-38; es-Sehâvî, Tarihsiz, s. 326; Tekindağ, 1969, s. 35-50)⁴ tahta geçtiği zaman Kıbrıs Kralı II. John'a büyükelçisi Peter Podocataro vasıtasıyla bir mektup yollayarak kendisinin tahta geçişi nedeniyle Kıbrıs'ta kutlama yapılmasını ve bu vesile ile Kıbrıs üzerindeki Memlûk hâkimiyetini de teyit etmek istemiştir (Coureas, 2010, s. 730).

Sultan Barsbay zamanında 1426'da fethedildiğini belirttiğimiz Kıbrıs bu tarihten itibaren Memlûk Devleti'ne tâbi oldu. Sultan İnal döneminde yaşananları ele almaya başlamak sadedinde giriş mahiyetinde sürece göz atmak gerekirse; Kıbrıs Kralı II. John'un 1458'de ölümünün ardından kızı Charlotte tahta çıkınca üvey kardeşi James 1459 yılında bir heyetle Kahire'ye geldi ve tahtı ele geçirmek için Sultan İnal'dan yardım istedi. James'i, Kıbrıs nâibi olarak tayin eden İnal ona yardım sözü verdi ve durumu yerinde incelemek üzere Tagriberdî et-Tayyârî el-Hassekî'yi Kıbrıs'a gönderdi. Kıbrıs'tan, Franklardan bir grupla birlikte dönen Tagriberdî'nin yanındakilerin bir kısmı Charlotte'u, bir kısmı James'i destekliyordu. Durumu değerlendiren İnal, Charlotte'un tahtta kalmasını uygun gördü. Buna karşı Memlûk emirleri buna tepki gösterip Charlotte'u destekleyenlere saldırdılar. Bunun üzerine sultan James'i desteklemek için Kıbrıs'a ordu göndermek zorunda kaldı (1460). Kıbrıs'ta kısmî başarı elde eden Memlûk donanması hem çarpışmalar sırasında hem dönüş yolunda yakalandığı fırtına sebebiyle ağır kayıplar verdi. Memlûklerden bir kısmı James'e destek vermek üzere adada kaldı (Coureas, 2010, s. s. 733-734; Tomar, 2004, s. 64).

Genel çerçevesi bu şekilde cereyan eden Kıbrıs meselesi ve harekâtı kaynaklara ayrıntısıyla yansımıştır. Memlûklerin, Kıbrıs ile ilişkileri ve hâkimiyetlerini süreçte göstermesi bakımından bu olay dikkat çekicidir. Doğu Akdeniz siyasetinde Memlûkler dönem içinde siyasi, sosyal ve mali dâhili sıkıntılara rağmen adaya karşı duyarsız kalmamışlar, imkânları son haddinde kullanarak vaki meselelere müdahil olmuşlardır. Hülasası bu şekilde vaki bu olayın gelişimi ve sonucu Sultan İnal ve onun ölümünden sonra Sultan Hoşkadem devirlerinde müdahale devam ederek adanın kendilerine yakın ve bağlı gördükleri idareci yönetimde kalması için diplomatik ve askeri girişimler gerçekleştirilmiştir.

⁴ "İnal (Aynal okunduğu da vakidir) b. Abdullah el-'Alâi ez-Zâhiri, daha sonra en-Nâsiri ve el-Ecrud olarak bilinir; en-Nâsir Ferec tarafından babasının (Berkuk) ölümünden sonra temellük edilmiş akabinde hür bırakılarak hâsekiyye arasına katılmıştır. el-Müeyyed Şeyh zamanında devadâr oldu. Onun ölümünden sonra aşara emiri oldu. el-Eşref Barsbay zamanında tablhone emirliği rütbesine yükseldi. Daha sonra Re'sû'l-Nevebe sâniyye görevine atandı. İnal, Barsbay devrinde 831/1427-28 senesinde Gazze naibi oldu. Daha sonra Emir mie rütbesiyle Ruha(Urfa) ve 840/1436-37 senesinde Safed naiplikleri gibi görevlerde bulundu. Emir Çakmak devrinde Emir Mie Tekaddüm elf unvanı ile Mısır'a döndü. Devadâr el-Kübra görevini yürüttü. Mısır'da Atabek el-Asâkir olarak görev yaptı. Bundan sonra ise olaylar gelişerek el-Eşref lakabıyla Osman b. Çakmak'ın yerine 857/1453 senesinde Türk sultanların (Mulûk-ı Türk) otuz altıncısı, Çerkes Memlûklerin on ikincisi (Mulûk el-Çerakise) olarak saltanata geçecektir."

Kıbrıs Kralı II. John'un Ölümü ve Oğlu James'in Kahire'ye Gelişi

Sultan İnal'ın zamanında Kıbrıs'a dair olaylar 862/1458 yılında Sultan İnal'a Kıbrıs hâkimi (Sâhib Kubrus) John'un⁵ ölüm haberi ulaşmasıyla başlar. Bu gelen haberde Kıbrıs ahalisinin bir erkek çocuğu olmasına karşın ölen yöneticinin kızını tahta geçirdikleri de vardır. Kaynağın ifadesiyle onların hukukuna göre erkek varken kız çocuk onun önüne geçirilebiliyordu. Bu durum İbn Tagriberdi'nin tabiriyle yaşanacak gazalara (gazavât) sebep olmuştu (İbn Tagriberdi, 1992, s. 101, 108; Zeynüddin Abdu'l-Basit, 2002, s. 43). Kaynağın, James'in kendine dair ifadesine istinaden, ima ettiği kadarıyla bu şahsın gayri meşru olduğu ve bunun da onların hukukuna göre tahta geçmeye mani hal oluşturduğuna dair bilgiler bu şahsın neden tahta geçmediği konusunda izah olarak dile getirilmektedir (İbn Tagriberdi, 1992, s. 101, 108; Zeynüddin Abdu'l-Basit, 2002, s.43).

Olayların gelişmesi içerisinde 863/1459 yılında meselenin merkezinde yer alan kız kardeşi tahta geçirildiği için bundan mahrum kalan Kıbrıs adasının sahibi John'un oğlu Frank James (Cakum el-Frenci), Sultan'dan, kız kardeşi yerine kendisinin tahta geçirilmesini istemek için Kahire'ye geldi (İbn Tagriberdi, 1992, s. 107-108; Zeynüddin Abdu'l-Basit, 2002, s. 63; İbn İyas, 1982, s. 354). Bu talep o dönem Memlûklerin ada siyasetindeki etkin rolü ve buradaki güçlerini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Sultan İnal'ın bu şahsın gelişinden sonra Şevval ayında Kalat el-Cebel'de *el-Hûş es-Sultanî*'de bir *mevkib*/resm-i geçit düzenlediği görülmektedir. Bu mevkibe James/Cakum b. John el-Frenci'nin katıldığı, kendisine kâmilliyye cinsi bir hilat giydirildiği, onunla birlikte gelen iki Franka da yine hilat giydirildiği, Sultan'ın James'e altın eğerli ve zerkeş kenbuş (altın işlemli bir at binme takımı) ile mücehhez bir at verdiği ve James'in Mısır'da ikamet ettiği sürece bu at ile dolaştığı, kendisinin Kıbrıs naibi olarak tayin olunduğu ve kendisine yardım sözü verildiği görülmektedir (İbn Tagriberdi, 1992, s. 108; Zeynüddin Abdu'l-Basit, 2002, s.63). Sultan kendisine yardım talebiyle gelen bu kişiye desteğini böylece açıkça göstermiş ve onun Memlûk teşrif usullerince taltif ederek vaki talebe karşı bakışını ortaya koymuştur.

Kıbrıs Tahtı İçin Diplomasi ve Askeri Hazırlık Süreci

Sultan İnal'ın James ile bu yakınlaşması Kıbrıs'a yapılacak bir askeri sefer manasına geliyordu. Sultan aynı yıl/1459 Zi'l-Kadesi'nde cihat fermanıyla (*bi-resm cihâd*) gemi inşası (*'imare merâkib*) emri verdi. Buna ilave olarak desteklenen kişi de bir gayrimüslim olmasına rağmen İbn Tagriberdi'nin kullandığı üslup gösteriyor ki bu sefer dini kavramlarla açıklanan bir hadise ve askeri harekât olarak görülmüştür. Hazırlanması emredilen bu deniz gücü James ile birlikte Kıbrıs'a gönderilecekti. Bu işle sorumlu olarak Sungur el-Eşrefî Zeredkâş, Kırkşabak (muhtemel kırk çubuk) olarak bilinmektedir, adlı emir görevlendirildi. İbn Tagriberdi bu şahsın gemilerin yapılması işine çok sert bir şekilde mübaşeret ettiğini, bu işin finansmanı noktasında gerekli ahşabı en ucuzundan almak gibi şiddet ve zulme varan bir uygulama içinde olduğunu kaydeder (İbn Tagriberdi, 1992, s. 109; Zeynüddin Abdu'l-Basit, 2002, s. 64). Memlûklerin dönemde parlak olmayan ekonomik durumlarını yansıtan bu durum her şeye rağmen devletin adaya dair müdahale için fedakârlıktan geri durmadığını göstermektedir. Kıbrıs onlar için sarfi nazar edilemez bir önemde idi ve bu değer parayla ölçülmüyordu. Her halükarda Mısır bu devirde kaynaklara yansıyan salgın hastalıklar, kıtlıklar ve paranın değerinde düşmeler gibi ekonomik sıkıntıyı gösteren ve darlığı arttıran sıkıntılar içindeyken böyle bir seferin maliyetinin halkı ve devleti zorladığı anlaşılıyor. Bunun yanında Memlûklerin sürekli donanma sahibi olmamaları zuhurata göre deniz gücü oluşturmalarına dair yapılarını da bu olay vasıtasıyla bir kere daha görülmektedir. Burada Kıbrıs üzerindeki Memlûk hâkimiyetini gösteren olay Kıbrıs yöneticisinin seçilmesi hususuna doğrudan askeri bir müdahale yapacak kadar ada üzerinde Türk hâkimiyetini ortaya koyar.

⁵ John ismi kaynakta Arapça imla ile Cak olarak yazılıyor.

Sultan, Kıbrıs hususunda sadece askeri tedbirlere girişmekle kalmamış yine Zî'l-Kade ayı içerisinde diplomasiyi de devreye sokmuştur. Tagriberdî et-Tayyârî el-Hassekî'yi elçilik görevi ile Kıbrıs'a yolladı. Tagriberdî et-Tayyârî sultanın James'in babasının yerine tahta geçmesi istediğini bildirmek ve kız kardeşinin⁶ azl edilmesine dair Sultan İnal'ın iradesini bildirmek üzere gönderilmişti (İbn Tagriberdî, 1992, s. 109; Zeynüddin Abdu'l-Basit, 2002, s. 65). Bu yıl içinde hazırlıklar devam ederken ahşap getirmek üzere kaynağın ifadesiyle Türkiye'de (*bi-berri Türkiyye*) bulunan el-Cerûn yahut el-Cûn olarak ifade edilen Konstantiniyye'nin karşısındaki yere giden gaziler (*el-guzat*) Kahire'ye döndüler. Bunlar aşarat rütbesinde dört emirden oluşuyordu: Kanıbay Karasakal el-Müeyyedî, el-Emir Canıbek İsmailî el-Müeyyedî, el-Emir Moğolbay Tâz el-Müeyyedî ve el-Emir Burdbek el-Yeşbekî el-Maşâtüb (İbn Tagriberdî, 1992, s. 109). Devlet bu manada bu deniz gücü için çalışmalarını sürdürüyordu.

864/ 1460 yılında Sultan İnal'ın, her sene âdet olduğu üzere, Mevlid-i Nebevi merasimi yaptığı ve Sultanın bu törene Kıbrıs sahibinin oğlu James/Cakom el-Frencî'yi de getirttiği ve devlet ayanının arasında oturttuğu görülmektedir. İbn Tagriberdî Sultanın bu davranışının İslam'ın izzeti küfrün zilletini göstermek istemesi olarak yorumlamaktadır (İbn Tagriberdî, 1992, s. 111).

Kıbrıs olayları bu süreçte izlenmeye devam edildiğinde 1460 yılı içerisinde Kıbrıs'a sefir olarak yollanan Tagriberdî et-Tayyârî el-Hassekî Kahire'ye döndüğü görülmektedir. Dönüşte yanında Kıbrıs'tan, içerisinde Kıbrıs asileri (Mulûk-ı Kubrus) ve halkından pek çok kişinin bulunduğu bir topluluk vardı. Mısır'a gelen Franklar ikiye ayrılmışlardı: Bunlardan bir kısmı, idarenin tahta geçmiş olan kraliçenin elinde kalmasını, diğer kısım ise daha önce Kahire'de bulunan James'in idareye gelmesini istiyorlardı. Sultan onların geldiği gün bu konuda herhangi bir karar vermediği ve biraz daha olayların gidişine bıraktığı anlaşılıyor (İbn Tagriberdî, 1992, s. 119; Zeynüddin Abdu'l-Basit, 2002, s.80). Bu meyanda Sultan'ın *el-Hûş es-Sultaniyye*'de Kıbrıs'tan gelenler için bir *mevkib* de düzenlediği, bu *mevkib* vesilesi ile Kıbrıs'tan gelen Frankların bu faaliyete iştirak ederek Sultan huzurunda yeri öptükleri kaydedilmektedir (İbn Tagriberdî, 1992, s. 119, 120).

Sultan, 1460 senesinin Şaban'ında, el-Hûş Sultanî'de Kale'de Kıbrıs ileri gelenlerini bir araya getirip beklenmedik bir şekilde, Kıbrıslıların adetlerine uygun olarak kadın yöneticinin makamında kalmasına karar verdi. Bu kadın yöneticiyi desteklemek üzere gelenlere hilat giydirdi. Tagriberdî et-Tayyârî de Sultan'ın bu kararını bildiren taklit ve hilat ile Ada'ya gitmekle görevlendirildi. Bu sırada James de düzenlenen *mevkib*'de yer alıyordu. Kız kardeşinin, Nikosa [Lefkoşa] tahtında, kendisine rağmen kalmasına irade edilmesi zoruna gitmiş ve yardım ister bir dille kendisinin Mısır'a geldiğini, Sultan'a iltica ettiğini, onun himayesine girdiğini, uzun zamandır onun yanında bulunduğunu, kendisinin yöneticilik için kardeşinden daha uygun olduğunu söyleyerek ağlamış lakin Sultan İnal bu sözlerine kulak asmamıştı. James bu durumda Sultan'ın huzuruna çıkması akabinde kız kardeşinin adamları olan muhasımları da üzerlerinde Sultan'ın giydirdiği hilatlar olduğu halde huzurdan çıktılar. İşte tam bu sırada Sultan İnal devrinin büyük kargaşa ve zulüm sebebi olan *Eclab*'dan Memluklerinin olaya karıştığı ve James'in düşmanlarına tasallut ettikleri, onları itip kakıp, dövdükleri ve üzerlerindeki hilatleri yırttıkları bir ortamda, bu şahısların James'in başa geçmesinden başka dilekleri olmadığını ifade etmek zorunda kaldıkları görülmektedir. Kavga büyüyünce, bu baskı karşısında durumu daha fazla uzatmayan Sultan İnal, Kıbrıs'ın kadın yöneticisini azlettiğini ve James/Cakom'un tahta geçmesine karar verdiğini duyurdu. *Eclab* durumdan emin olduktan sonra, Emir Berdibek *ed-Devadâr es-Sâni*'ye kötü sözlerle saldırıp "Sen Frankçısın ve Frankları koruyorsun" gibi sözlerle hücum ettiler. Bunun üzerine emir görevinden azledilmesi talebiyle Sultan'a başvurduysa da Sultan buna da kulak vermedi. Hülasa James'e hilat giydirilmiş ve emirlere James ile birlikte Kıbrıs gazvesi için sefere çıkmaları emri verilmişti (İbn Tagriberdî, 1992, s. 123, 124; Zeynüddin Abdu'l-Basit, 2002, s. 83-83; Coureas, 2010, s. 732-733).

⁶ Memlûk kaynağı adını hiç zikretmediği bu kadın sair batılı kaynaklarda Charlotte olarak ifade edilmektedir.

Kahire, görüleceği üzere, bir takım siyasi ve diplomatik gel-git içerisinde kararını vermiştir. Memlûk Sultan'ı, James'in gelişinde ona destek vereceğini açıklamış ve yukarıda bahsedildiği üzere Kıbrıs'ta diplomatik yollarla vaki durumu tahkik ederken bir yandan da aslında James'den yana kararını gösteren donanma ve askeri hazırlıklara girişmişti. Buna rağmen bir ara Charlotte lehinde karar almış olsa da başından itibaren James tarafına temayülü olduğu, ancak durumu iyice anlamak için diplomasiyle zaman kazandığı ve hazırlıklar bitince de orduyu sefere yolladığı düşünülebilir. Bu süre içinde Kıbrıs'tan gelen iki taraf arasında Memlûk siyasetini ve kararını etkilemek için bir mücadelenin yaşandığı da öngörülebilir; James ve Charlotte taraftarlarının Memlûk sarayında yoğun bir diplomasi yürüttükleri de düşünebilir ihtimaller dâhilindedir. Nihai olarak devlet adadaki hâkimiyetlerini pekiştiren ve kendi maslahatlarına uygun gördükleri şahıs lehinde hareket etmiştir. Sultan'ın daha 1459'da bir donanma hazırlığı içine girişmesi de bu içeride karar aşaması esnasında da devam etmiş ve sefer gerçekleşmiştir.

Vaki olaylar çerçevesinde Sultan seferler öncesi Memlûk ordusunda adet olduğu üzere *Memalîk es-Sultaniyye*'yi teftiş ederek, onlardan bir kısmını, kaynağın ifadesi ile cihat için görevlendirdi. Muvazzaf takım James ile birlikte Kıbrıs seferine katılacaklardı. Bu süreçte Kıbrıs seferine katılacak emirler de tayin edilmişti. Bu süreçte sefere iştirak eden mücahitler için hazırlıklar yoğunlaştı. Mevcut çalışmalar bağlamında savaş hazırlığıyla görevlendirilen Sungur ez-Zeredkâş'ın sert tedbirler hatta zulüm ile çalışmalarını sürdürdüğü görülmektedir. Zorla ağaçların kesilmesinden, mal toplanmasına kadar pek çok uygulamanın halkı canından bezdirdiği İbn Tagriberdî tarafından dile getirilmektedir (İbn Tagriberdî, 1992, s. 125, 126; Zeynüddin Abdu'l-Basit, 2002, s.86; İbn İyas, 1982, s. 360, 361; es-Sayrafi, 2002, s. 234). Sultan sefer öncesi adet olarak Memalîk es-Sultaniyye'ye yaya yahut atlı olsun ayırmadan ödemelerini yaptı. Her birine 15 dinar ödendi. Başta Küzül/Güzel? ve Barsbay olmak üzere onlarla birlikte sefere gidecek memlûklere 10'ar dinar verildi (İbn Tagriberdî, 1992, s. 126; Zeynüddin Abdu'l-Basit, 2002, s. 87).

Sultan bu süreçte büyük bir resm-i geçit (*mevkib*) heyeti ile birlikte Kale'den Nil sahilindeki Vusta olarak bilinen Erva Adası'na yapılan gemileri görmek üzere çıktı. Burada Sungur Kırkşabak (çubuk) ez-Zeredkaş'a ve onunla birlikte çalışan ekipte yer alanlara hilat giydirerek çalışmalardan olan memnuniyeti gösterdi. Tarihi İbn Tagriberdî ise bu donanma nedeniyle yaşadıkları baskıdan ötürü halkın bu gemilerden çok da mutlu olmadıklarını ifade eder (İbn Tagriberdî, 1992, s. 126; Zeynüddin Abdu'l-Basit, 2002, s.87).

Memlûk Kuvvetlerinin Kıbrıs Seferine Çıkması

1460 senesi Şevval ayının 17'sinde -tarihçinin ifadesiyle- mücahitler Nil üzerinden Dimyat'a yola çıktılar. Bu seferde kara kuvvetinin komutanı Emir Yunus el-Akbâi ed-Devâdâr el-Kebir idi. Deniz kuvvetlerine ise Mukaddem elf rütbesindeki emirlerden Kanım min Safer Hoca el-Müeyyedî komuta ediyordu. Bunlarla birlikte sair emirler bulunuyordu ki, Karakaş olarak bilinen Hacibü'l-Hüccâb Sudun el-İnalî el-Müeyyedî ve diğerleri bu cümledendi. Sultan adı geçen bu üç kişiye hil'at giydirmişti (Zeynüddin Abdu'l-Basit, 2002, s.88; İbn İyas, 1982, s. 362; Çetin, 2006, s. 101, 114). Aynı zamanda James el-Frencî'ye de Kakumlu Nohh denen türden bir hilatten giydirmişti. Bütün gaziler (*el-guzat*) onların komutasında Nil nehrinden hareket etmişlerdi. Adı geçen üç komutan o gün Dimyat'a doğru yola çıktılar. Geri kalanlar ise askerin çokluğu sebebiyle onların peşinden pey der pey yola çıktılar. Bu gazveye katılanların sayısının büyük olduğunu ifade eden İbn Tagriberdî sayı vermez. Bunların içinde bahsedilen üç büyük komutan ümerau'l-ulûftan idi. Bunların yanında tablhane rütbesinde üç emir vardı. Bunlar Emir Berdîbek el-Becmekdar ez-Zâhirî, Canibek, Yeşbek, Selman Şah el-fakif el-Müeyyedî re'su nevbe idi. Onlara ilave aşarat rütbesinde olanlar vardı: Cekem el-Eşrefî, Dokmak el-Yeşbekî, Kesbay eş-Şişmanî el-Müeyyedî, Toh el-Ebu Bekrî el-Müeyyedî re'su nevbe, Kanım, Sungur Kırkşabak el-Eşrefî

ez-Zeredkâş, Karaca el-‘Arac et-Tavil bu cümledendi. Bu sefere katılan memalik es-sultaniyye tahminen beş yüz kişi idi. Bunların dışında gönüllüler, hizmet elemanları ve denizciler sefere katılmıştı (İbn Tagriberdi, 1992, s. 127; Zeynüddin Abdu’l-Basit, 2002, s.85).

James ile yola çıkan donanma sefere giderken rüzgâr ters esmiş ve onları maksatlarının aksine Trablus sahillerine sürüklemişti. Buradan yeniden Kıbrıs istikametine doğru yola çıktıkları ve sefere devam ettikleri anlaşılmaktadır (Zeynüddin Abdu’l-Basit, 2002, s.90; İbn İyas, 1982, s. 361-362).

Kaynağın verdiği tarihten anlaşıldığı kadarıyla ordu bu sefere Şevval ayında çıkmış ve Muharrem ayının son günü guzattan bir grup Kahire’ye ulaşmıştı. Bu habere göre hazırlıkları 2 yıl kadar süren seferin üç aydan biraz fazla sürdüğünü düşünebiliriz. 865/1461Muharreminde gazilerden bir grup şehre gelerek *el-Asâkir el-İslamiyye* yani Memlûk ordusunun Kıbrıs adasından tamamıyla ayrıldığı ve döndüğü haberini getirmişti. Bu ekip Muharrem’in 23’ünde İslam sahillerine doğru hareket edildiğini ve bu sırada rüzgârın çok şiddetli bir şekilde onlara karşı estiği ve bu yüzden de donanmanın bölündüğü ve dağıldığını da bildirmişlerdi. Bu durumda değişik yönlere gayri iradi bir şekilde hareket etmek durumunda kalmışlardı. Onların gemisi et-Tine sahiline varabilen idi. Kahire’ye ulaşan askerler sefere katılan emirler arasında yer alan Emir Sudun Karakaş’ın ölüm haberini de getirdiler (Zeynüddin Abdu’l-Basit, 2002, s.94; İbn İyas, 1982, s. 363). Bunların varışının ertesi günü Emir Berdibek el-Hasseki de Kahire’ye ulaştı ve bu memlûklerin verdiği bilgileri teyit eder tarzda malumat verdi. Bunun yanında Emir Yunus ed-Devâdâr, *memalik es-sultaniyye* ve *memalik el-ümerâ*’dan bir gurubun James’e müzahir olmak üzere adada bırakıldığı haberi de ulaştırıldı. Türk askeri adada durumu murakabe için bırakılmış ve Memlûk hâkimiyeti bu şekilde sürmüştür. Adada kalan birliklerin komutasını Canıbek el-Ablak ez-Zâhir’i el-Hasseki yürütmekteydi. Kıbrıs seferinde büyük bir insan kaybı da yaşandığı gelen haberler içindeydi. Askerlerin Mısır’a bir an evvel dönüşünde olumsuz hava şartları yanında Memlûk Sultanının hasta ve yaşlı olması, ondan sonra tahta kimin geçeceği meselesinin de etkili olabileceği burada kayıt edilmelidir. İlk ulaşanlar sonrasında Kıbrıs seferine katılan mücahitlerin tamamının Safer ayının 15’inde Bulak sahiline ulaştığı görülmektedir. Berke Nasiriyye denen yerde büyük meydanda geceleyen askerler ertesi gün Kale’ye çıktılar. Yeri öperek Sultanı selamladılar. Sultan İnal, kara kuvvetlerinin komutanı olan Emir Yunus ed-Devâdâr’a *atlayeyn mütemmer* denilen *zerkeş bir fevkani* hilat giydirdi. Bu normalde atabeklere giydirilen bir hilat olduğundan halk buna şaşırılmıştı. Sultan aynı zamanda ona altın eğerli ve *zerkeş kenbüşü* olan bir at da hediye etmişti. Akabinde Sultan’ın deniz gücünü komuta eden Emir Kanım el-Müeyyedî’ye *Zerkeşli bir fevkani* giysi vermişti. Sultanın sefere katılan bütün paşalara (el-başât) ve emirlere de hilatler giydirdiği görülmektedir (İbn Tagriberdi, 1992, s. 128, 129,130; Zeynüddin Abdu’l-Basit, 2002, s. 96; İbn İyas, 1982, s.364). Sultanın atıfetinden seferin neticesinden memnun kaldığı anlaşılmaktadır. Artık saltanat devrinin sonuna yaklaşmış seksenli yaşlarındaki hasta Sultan bir büyük askeri başarıyla adını tarihe bu şekilde kayıt ettirmişti. Kıbrıs üzerindeki Memlûk hâkimiyeti de bu şekilde bir daha teyit edilmiş oluyordu. Memlûk askerleri bahsedilen Canıbek komutasında adada devletin iradesince II. James (1460-1473) olarak adı tarihe geçen yöneticinin tahta oturmasını sağlamak ve muhafaza adına orada kalmışlardı ki, devletin, James’e bu desteği sair kaynakların gösterdiğinden anlaşılıyor ki karşılıksız kalmamış ve James 8000 olan vergiyi 16.000’e çıkarmıştı. Bu miktar onun ölümünden az önce 8000’e indirilene kadar böyle devam etmişti (Coureas, 2013, s. 365). Memlûk desteği ile kral olan James’e yardım eden donanmanın 48 gemiden oluştuğu ve bu sefer sırasında Charlotte’nin Girne’ye sığındığı ve James’in Nikosa’yı (Lefkoşa) ele geçirerek Kıbrıs’taki Lusignan tahtına oturduğu görülmektedir (İbn İyas, 1982, s. 361, 362; Fuess, 2005, s. 18).

Kıbrıs'ta böylelikle yaşanan taht mücadelesinin ilk aşamasında Memlûklerin desteklediği şahıs yönetime yerleşmiş lakin mücadele bundan sonra da birkaç sene daha devam etmiştir. Adada durumun II. James lehine sonuçlanması 1464'e kadar uzanan bir süreçte gerçekleşmiştir. İşte burada olaylar bizi Sultan Hoşkadem devrini de incelemeye sevk ediyor.

Sultan Hoşkadem Devrinde Kıbrıs Taht Mücadelesinin Süreci ve Neticelenmesi

II. James'in Sultan İnal devrinde Memlûk yardımıyla tahtı ele geçirmesinin, süreci tamamlamadığı anlaşılmaktadır. Sultan İnal'ın ölümünden sonra onun oğlu Ahmet'in akabinde tahta oturan Sultan Hoşkadem (1461-1467) devrinde de adada vaki taht mücadelesinin bir müddet daha sürdüğü görülmektedir. Bu sebeple Memlûklerin adaya seferleri devam etmiş ve 866/1462 senesinde Sultan Hoşkadem, Eşrefiyye'nin büyük ve küçüklerinden bir grubu Kıbrıs'a sefere yollamıştır. Bu ekibin komutanı Trablus naibi Emir Moğolbay el-Becâsi idi (İbn Tagriberdî, 1992, s. 233). Bu seferin amacı ve neden gerçekleştiği konusunda ise kaynak suskundur. Lakin gelişmelerin seyrinden anlaşılıyor ki adada istikrar bulmayan ortama müdahale gerektiğe kuvvet gönderilmekteydi.

II. John'un, ölümünden sonra vaki olaylar silsilesinde Adaya vaki Memlûk müdahalesi cümlesinden olarak 1461'de Hoşkadem devrinde, daha önce bahsedilen, kralının oğlunun kız kardeşiyle olan anlaşmazlığına müdahale için Emir Canibek el-Muhammedî el-Ablak'ın *el-Memalik es-Sultaniyye*'den 300 kişi ile Kıbrıs'a gönderildiği kaynaklara aksetmiştir (Tarih Melik Eşref Kayıtbay, 2003, s.179). İşte bu babda müteakip bir sefer için 867/1462-1463 yılında -kaynağın ifadesiyle- gaziler (*el-guzat*) Nil üzerinden Kıbrıs'a yol almak üzere Dimyat'a hareket ettiler. Bu gaziler arasında Emir Berdibek ez-Zâhirî Hacibü'l-Hüccâb, Emir Canibek Kulaksız el-Eşrefî ve bunlara ilave 12 emir daha bulunuyordu: Berdibek et-Tâcî, Kansuh el-Muhammedî, Kansuh es-Sâkî, Yeşbek el-Aşkar, Hayırbek, Kaltabay, Tenem el-Müeyyedî, Yeşbek el-Karmî, Temürbay es-Silahadâr, Kansuh, Moğolbay el-Çakmakî, Tenibek es-Seyfî, Canibek en-Nûr. Bunların yanında yaklaşık 500 *memalik es-sultaniyye*, gönüllüler, hizmetliler ve sanat erbabı vardı (İbn Tagriberdî, 1992, s. 244). Bu seferin de önceki gibi devam eden süreç bağlamında gerçekleştiği muhtemeldir. Memlûkler Kıbrıs'taki hâkimiyetlerini teyit için ve adadaki mücadelenin kendi lehleri doğrultusunda neticelenmesi için askeri harekâtı sürdürüyorlardı. Bu seferlere öylesine önem veriyorlardı ki, 868/1463-1464 senesinde Kıbrıs'ta bulunan gazilerin Sultan'dan izinsiz Şam sahillerine geldiği duyulunca Sultan buna çok kızmıştı (İbn Tagriberdî, 1992, s.252). Muahhar bir kaynaktan bu sefere katılıp Sultan izinsiz dönüp gazabına sebep olanlardan birinin o dönem Trablus naibi olan İyas et-Tavil olduğunu öğreniyoruz. Bu emirin izinsiz döndüğü öğrenilince Sultan Hoşkadem, o dönem *şâd eş-şarabhane* görevinden bulunan müstakbelin sultanı, Kayıtbay'a İyas et-Tavil'i yakalamasını emretti. Yakalanması akabinde İskenderiye'de bir müddet mahpus yattığı, daha sonra Sultan Hoşkadem tarafından affedilerek Kahire'ye geldiği, Kale'de ihtiramla karşılanıp kendisine değerli hilatler ve at ihsanında bulunduğu kaynak tarafından ifade edilmektedir (es-Sayrafi, 2002, s. 437).

1463/1464'te önceki sene Kıbrıs seferine giden gazilerin Mısır'a döndüğü görülmektedir. Sultan, Emir Berdibek ve Canibek başta olmak üzere emirlere inamlarda bulunmuş, hilatler giydirip, değerli donanımları olan at hediye etmiş idi (İbn Tagriberdî, 1992, s.252-253).

Bu askeri seferlerin neticesi 1463-1464'te alınmıştır. Sultan İnal döneminde bahsedilen taht mücadelesi bu yıl II. James'in adaya hâkimiyetiyle neticelenmiştir. İşte olayların seyrinin belirginleştiği bu yıl II. James'ten Kahire'ye bir elçi geldiği görülmektedir. Burada tarihçinin olayı açıklarken kullandığı dil ilginçtir: Elçi, Magosa ve kalesinin Franklardan ele geçirildiğini bildirmekteydi. Literatürde bu Frankların, adada çıkar mücadelesi yaptığı bilinen, Cenevizliler olduğu kayıt edilmektedir. Kale'nin ele geçirilmesi sonrasında, mücadeleye destek vermek üzere burada kalan Canibek el-Ablak ve maiyetindeki *memalik es-sultaniyye*'ye teslim edildiği de bu elçi tarafından Sultan'a bildirilmişti. Lakin Canibek'in akabinde Magosa halkına kötü davrandığı, şehrin ileri

gelenlerinden birinin çocuğuna el uzattığı, bunun tepkiye yol açtığı ve ona “Biz size şehri aman ile verdik, siz hayırla aldığınız bir şehirde böyle mi yapıyorsunuz? Siz Müslümansınız bu ne haldir?”, dediklerini de Sultan’a ilettiler. Lakin gelen elçinin aktardığına göre Canibek bu ikazlara ve serzenişlere kulak asmamış ve bildiğini okumaya devam etmişti. Bunun üzerine Magosa halkının James’e durumu bildirmek üzere elçi yolladığı ve James’in bunun üzerine Canibek’e bir haberci göndererek yaptıklarından vazgeçmesini istediği görülüyor. Canibek kendisine gelen bu haberciye darp etmiş, akabinde James bir haberci daha yollarmışsa da Canibek bu şahsı da *nüşşab* (ok atan bir silah) ile vurmıştı. Bunun üzerine James’in Magosa’ya bizzat geldiği lakin Canibek’in ona da kulak asmayıp, kötü sözler ile mukabele ettiği kayıt edilmektedir. James emirle ikinci kez konuşmak istediğinde Canibek onu sert bir şekilde darp edince yanında bulunanların olaya karışıp Canibek ve yanındaki 25 kişiyi öldürdüklerine dair durumu (es-Sayrafi, 2002, s.460)⁷ İbn Tagriberdî James’in elçisi Yakup el-Frencî’nin aktardığını ifade eder. James, elçisi vasıtasıyla Magosa’yı Sultan’ın naibi olarak ele geçirdiğini de bildirmiştir. Her halükarda görülen o ki taht mücadelesinde II. James 1463’te Girne ve 1464’te Magosa’yı ele geçirmiş ve adada mutlak hâkimiyetini sağlamıştı (İbn Tagriberdî, 1992, s. 254, 255; Coureas, 2017, s. 115). Burada Memlûklerin Kıbrıs üzerindeki kesin hâkimiyetini, James’in adanın idaresini doğrudan ele geçirmesi sonrasında bildirdikleri mutlak bağıllık ve itaat ile açıkça görmekteyiz.

Sonuç

Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Türklerin İslami dönemlerinde etkin olarak alakadar oldukları bir yerdir. Memlûkler, Sultan Baybars döneminden itibaren kendileri için düşman planların merkezi gördükleri bu mekâna karşı seferler düzenleyerek, vaki tehdidi baskılama ya da savuşturma tedbirlerine başvurdular.

Kıbrıs, Doğu Akdeniz’de Memlûk siyasetinin önemli bir unsuru oldu. Haçlı seferleri dolayısıyla her zaman bir tehdit oluşturan ada, Memlûkler tarafından 1426’da fethedilmesiyle Mısır ve Suriye kıyıları için bir taciz ve saldırı mekânı olmaktan çıkarıldı. Böylece Türk tarihinde Kıbrıs bir Türk devleti tarafından ele geçirilip, bağımlı hale getirilmiş oldu. İşte bu süreçte Kıbrıs’ın Memlûklere bağımlılığı bağlamında Kral John’un ölümü üzere çocukları arasında başlayan taht mücadelesinde, oğlunun Kahire’ye gelmesi, buradaki Memlûk hâkimiyetini görmek açısından dikkat çekicidir.

Memlûk Sultanı İnal devrinde yaşanan bu olaya Sultan, diplomatik ve askeri açıdan yaklaşmıştır. Bir taraftan yapılacak sefer için donanma hazırlanması emri verirken öte yandan adaya bir elçi göndererek durumu anlamaya çalışmıştır. Nihayetinde Kahire’de ölen kralın oğlu ve kızı taraftarlarının çalışmaları neticesinde oğlunu destekleyen Memlûkler, adaya askeri bir güç yollayarak Girne ve Lefkoşa’nın ele geçirilmesi suretiyle kendi hâkimiyetlerini tanıyıp vergi veren kişinin Kıbrıs’a hâkim olmasını sağladılar. Böylece hem adadan bir gelir sağlamış hem de buranın Doğu Akdeniz İslam sahillerine karşı bir tehdit olması durumunu kontrol etmişlerdir. Sultan İnal devrinde başlayan olaylar onun vefatından sonra Sultan Hoşkadem devrinde 1464’de nihayetlenmiştir.

Bu sefer münasebetiyle bir kere daha Memlûklerin sabit bir donanmaya sahip olmadıkları ve gerektiğinde deniz gücü hazırlayarak sefere çıktıkları görülmektedir. Buna ilave olarak donanma hazırlanması için yaşanan ekonomik zorluk halkın donanma inşası sırasında yaşadığı darlığı muasır tarihçinin açık ifadelerinden görmekteyiz.

⁷ Muahhar bir Memlûk kaynağında bu sefere katılan Korkmas ez-Zâhiri’den de bahsedilmektedir. Bu şahsın Sultan İnal devrinde iki yıl kadar Kıbrıs’ta savaştığı ve arkadaşlarında 200 kadar kişinin hayatını kaybettiğini öğreniyoruz. Bu olayla ilgili verilen diğer bir bilgi de Canibek’in öldürüldüğü hadiseden adı geçen şahsın kurtulduğu ifade edilmektedir. Buradaki iki yüz kişi Sultan Hoşkadem devrinde vaki sefer sırasında hayatını kaybeden şahıslar olabilir. Olaylara muasır ve şahit olan İbn Tagriberdî bu olayda ölenlerin sayısını 25 olarak veriyor. Burada muhtemelen sefere 300 kişi katıldığı bilgisinden yola çıkarak 200 sayısının toplam şehit sayısı, 25in ise Canibek’in öldürülme olayında hayatını kaybedenler olduğu düşünülebilir.”

Kıbrıs'ta tarih akmaya devam edecek II. James'in ölümünden sonra eşi Catherine Cornaro, 1 yaşında ölen oğulları III. James yerine tahta oturacak, 1489'da aday Venediklilere verdiği adada Lusignan dönemi sona erecektir.

Kaynakça

- 'Aşûr, S. A. (1994). *el-Asr el-Memâlikî fî Misr ve ş-Şam*. Kahire: Dâru'n-Nahdati'l-Arabiyye.
- Coureas, N. (2010). Envoys between Lusignan Cyprus and Mamluk Egypt 838-78/1435-73 the accounts Pero Tafur, George Boustriounos and Ibn Taghri Birdi. Frédéric Bauden and Malika Dekkiche (Ed.). *Mamluk cairo, a crossroads for embassies: studies on diplomacy and diplomatics* (s. 113-123). Boston: Brill.
- Coureas, N. (2013). The Tribute paid to the Mamluk sultanate, 1426-1517: The perspective from Lusignan and Venetian Cyprus. U. Vermeulen, K. D'hulster and J. Van Steenberg (Ed.). *Egypt and Syria in the Fatimid, Ayyubid and Mamluk Eras VII*. (s. 113-123). Paris: Uitgeverij Peeters Leuven-Dudley, Ma.
- Coureas, N. (2017). King James II of Cyprus and the Hospitallers: Evidence from the Livre des Remembrances. Peter Edbury. (Ed.). *The Military Orders. Politics and Power* (s. 113-123). London: Routledge.
- Çetin, A. (2006). Memlûk sultanlarının ihsan ve in'amlarına dâir. *Ekev Akademi Dergisi*, 26, 101-114.
- Çetin, A. (2011). Memlûk Kıbrıs ilişkileri. *Adalya*, 14, 327-344.
- Demirkent, I. (2002). Kıbrıs-Tarih. *DİA Cilt 25* (s. 371-374). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- El-Harabişe, S. A. (1993). *Niyabet Trablus fî el-Asr el-Memlûkî*. Amman: Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye.
- es-Sayfrafi, A. C. (2002). *İnbâ el-Hesr bi-Ebnâi'l-Asr*, Hasan Habeşi. (Yay. haz.). Kahire: el-Heye't el-Misriyye el-Amme li'l-Kitab.
- es-Sehâvî. (t.y.). *ed-Dav'el-Lâmi' Li-Ehl el-Karn et-Tâsi*. Beyrut: Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye.
- ez-Zâhiri, Z. (2002). *Neylü'l-Emel fî Zeyle d-Düvel*. Ömer Abdusselam Tedmurî. (Yay. haz.). Beyrut: al-Mektebe el-Asriyye.
- Fuess, A. (2005). Was Cyprus a Mamluk Protectorate? Mamluk Influence on Cyprus Between 1426 and 1517. *Journal of Cyprus Studies*. Cilt 11 (s. 113-123). Yer: Center for Cyprus Studies.
- İbn İyas, Z. A. (1982). *Bedâi ez-Zuhûr fî Vekâyi' ed-Duhûr*. Muhammed Mustafa. (Yay. haz.). Kahire: Dâru'l-İlm.
- İbn Tagriberdî. (1986). *el-Menhel es-Sâfi el-Müstevfi bade'l-Vâfi*. Nebil Muhammed Abdulaziz. (Yay. haz.). Kahire: el-Heyet' el-Misriyye el-Amme li'l-Kitab.
- İbn Tagriberdî. (1992). *en-Nucûm ez-Zâhire fî Mulûk Misr ve el-Kahire*. (Muhammed Hüseyin Şemseddin. (Yay. haz.). Beyrut: Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye.
- Koprman, K. Y. (1992). Barsbay. *DİA Cilt 5* (s. 84-85). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Tekindağ, Ş. (1969). Fatihle çağdaş bir Memlûk sultanı: Aynal El-Ecrud. *İst. Üni. Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*. (S. 23) 35-50). İstanbul: Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Tomar, C. (2004). Melik el-Eşref İnal. *DİA Cilt 26* (s. 63-64). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

Extended Abstract

Purpose

The aim of this study is to shed light on what happened in the era of Sultan İnal and Hoskadem in the context of the nature of Turkish domination in the Eastern Mediterranean and relations with Cyprus during the Mamluk period. It is aimed to add a dimension to the question of what the Turkish domination in the Eastern Mediterranean was in the Middle Ages through this study. The developments in the context of the relations of the Mamluks with the island after the conquest of Cyprus and the information reflected in the sources in this context have led to the emergence of this study. This study had to be carried out in order to give a full answer to the question of the Eastern Mediterranean and the Mamluks.

Design and Methodology

The study is based on source research as a method. The article was prepared by determining the information on the subject in the sources belonging to the Mamluk period, compiling and collecting them and evaluating the information. The information obtained in the study, whose data was collected in this way, was compared with the information in the sources and the analysis made in this way, and the development of the events in the period examined was formed. By using the main sources of the era licked by the events, the study has been carried out by using the sources that observe the truth in the period closest to the realization of the event and write or benefit from them.

Findings

The following conclusions were reached as the main findings of the article. Cyprus is a place where the Eastern Mediterranean and Turkish Cypriots were actively involved in the Islamic period. From the time of Sultan Baybars, the Mamluks resorted to measures to suppress or evade the actual threat by organizing campaigns against this place, which they regarded as the center of enemy plans.

Cyprus has become an important element of Mamluk politics in the Eastern Mediterranean. The island, which has always posed a threat due to the crusades, was conquered by the Mamluks in 1426 and was no longer a place of harassment and attack on the coasts of Egypt and Syria. Thus, in Turkish history, Cyprus has been captured by a Turkish state and made dependent. In this process, the coming of his son to Cairo in the struggle for the throne between the children of King John in the context of the dependence of Cyprus on the Mamluks is remarkable in terms of seeing the Mamluk domination here.

The Sultan approached this event, which took place during the reign of the Mamluk Sultan İnal, from a diplomatic and military perspective. On the one hand, he ordered the preparation of a navy for the expedition, on the other hand, he tried to understand the situation by sending an envoy to the island. Ultimately, as a result of the work of the supporters of the son and daughter of the king who died in Cairo, the Mamluks, who supported his son, sent a military force to the island and recognized their sovereignty by capturing Kyrenia and Nicosia and enabled the taxpayer to dominate Cyprus. Thus, they both provided an income from the island and controlled the situation that this place was a threat to the Eastern Mediterranean Islamic beaches. The events that started in the period of Sultan İnal ended in 1464, in the period of Sultan Khoshqadem after his death.

An incident on the island Cyprus, led to Mamluks' intervention. A throne struggle started between his son and daughter upon the death of John the King of Cyprus. Upon II. John's death, his daughter Charlotte came to the throne. In this sense, James applied to Sultan İnal to get his father's throne and asked for help. In fact, after the King II. John's death in 1458 and reigning of his daughter Charlott, his half-brother, James, did not accept this.

James came to Cairo in 1459 with a delegation and asked for help from Sultan İnal to take over the throne. He eliminated the queen in 1460 with the support of the Mamluks.

On the occasion of this time, it is seen once again that the Mamluks did not have a fixed navy and that they set out by preparing sea power when necessary. In addition to this, we can see from the explicit statements of the contemporary historian, the economic difficulties experienced in preparing the navy, the shortage experienced by the people during the naval construction.

Research Limitations

The boundaries of the study have been geographically determined as Eastern Mediterranean, Cyprus and Egypt. The Crusaders, the political forces in Cyprus and the relations of the Mamluk state, Sultan İnal and Hoshkadam periods emerged as the time limit of the study as the main place where the events took place.

Implications

During the Mamluk period, Turks became an important power in the Eastern Mediterranean. This period should be studied more in terms of the Eastern Mediterranean Turkish and Islamic dominance. After the conquest of Cyprus during the Mamluk period, the domination and intervention of the Mamluks in the island continued. Studies on the Mamluk period are important in terms of the Turkish domination of Cyprus and the Eastern Mediterranean.

Originality/Value

The following determinations can be made at the point of determining the original value of the study. The fact that this study was prepared based on the main sources of the period examined and the comparative evaluation of the information is of priority in terms of the reliability and originality of the findings.

It is necessary to express the matter in detail. İnal, who appointed James as the clerk of Cyprus, promised to help him and sent Taghirberdi at-Tayyari al-Hasseki to Cyprus to examine the situation on the spot. Sultan İnal's rapprochement with James meant a military expedition to Cyprus. In the same year -1459- Zi'l-Kada month, the Sultan ordered the construction of a ship with jihad edict (official jihad). This sea power, ordered to be prepared, would be sent to Cyprus with James. Responsible for this work, Sungur al-Eşrefî Zeredkâş, who was known as Kırkşabak (possible forty bars), was commissioned. Ibn Tagrirdî notes that this person has been very hard to deal with the construction of ships, and that he is in a violent and cruelty practice, such as getting the necessary wood from the cheapest in the financing of this business.

Some of the people next to Taghirbardî, who returned with a group of Cypriot and the Franks, supported Charlotte and the others supported James. Evaluating the situation, İnal found it appropriate to keep Charlotte on the throne. However, Mamluks reacted to this and attacked those who supported Charlotte. So, Sultan had to send an army to Cyprus to support James (1460).

If we look at Mamluk expedition in more detail, on the 17th of Shawwal in 1460, in the words of the historian, the mujahideen (muslim warriors) set out for Damietta through the Nile. This time, the commander of the ground force was Amir Yunus al-Akbâî ad-Davâdâr al-Kabir. On the other hand, Kanım min Safer Hodja al-Muayyadi commanded the commands of the rank of Mukaddem alf. As it is understood from the date given by the source, the army went out this time in Shawwal and reached a group of Cairo on the last day of Muharram. According to this report, we can think that the military naval expedition took about 2 years. 865/1461 In Muharram, the news that al-Asâkir al-Islamiyya, that is, the Mamluk army, had left the island of Cyprus completely and returned was brought by the veterans.

In the time of Hoshkadam in 1461, in the series of events after the death of John, Amir Janibak al-Muhammadi al-Ablaq's and-al-Mamalik as-Sultaniyya was sent to Cyprus with 300 people for intervention in the dispute between James and Charlotte. The Mamluks were continuing military action to confirm their domination in Cyprus and to end the struggle on the island in their favor. They were paying so much attention to these expeditions that the Sultan was very angry when it was heard that some of the Mamluk soldiers in Cyprus came to the beaches of Damascus without permission (868/1463-1464). The results of these military expeditions were taken in 1463-1464. The struggle for the throne mentioned in the period of Sultan İnal was obviously continued. It seems to be concluded by James' domination of the island. II. James captured Kyrenia in 1463 and Famagusta in 1464 and ensured his absolute domination on the island. Cyprus and the contribution made from this sentence to the history of the Eastern Mediterranean constitute another important aspect of this study.

Araştırmacı Katkısı: Altan ÇETİN (%100).